

Η ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΚΗ ΠΑΙΔΕΙΑ ΣΤΗΝ ΑΝΩΤΑΤΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΗΣ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ

ΧΡΙΣΤΙΝΑ ΚΑΝΑΚΗ

*Πού είναι η σοφία που χάσαμε στη γνώση;
Πού είναι η γνώση που χάσαμε στην πληροφόρηση;
Δέκα χορικά απ' το «Βράχο»
T. S. ELIOT*

Εισαγωγή

Με τον όρο “**πληροφοριακή παιδεία**” ορίζεται το σύνολο των δεξιοτήτων που καθιστούν ικανά τα άτομα “*αφενός να αναγνωρίζουν πότε έχουν ανάγκη πληροφόρησης και αφετέρου να είναι σε θέση να εντοπίζουν, να αξιολογούν και να χρησιμοποιούν αποτελεσματικά τις αναγκαίες κατά περίπτωση πληροφορίες.*”¹

Ο όρος πληροφοριακή παιδεία έχει υιοθετηθεί από τον κόσμο των ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών² στην Ελλάδα ως απόδοση στην ελληνική γλώσσα του αγγλικού όρου *information literacy*.

Ο όρος άρχισε να χρησιμοποιείται στους κύκλους της Βιβλιοθηκονομίας των Η.Π.Α. στα μέσα της δεκαετίας του 1970. Το 1974 προτάθηκε από τον επιχειρηματικό χώρο των Η.Π.Α. (Information Industry Association) στην Εθνική Επιτροπή Βιβλιοθηκών (National Commission on Libraries and Information Science), η προώθηση της πληροφοριακής παιδείας με στόχο τη δημιουργία εξειδικευμένων εργαζόμενων στο πλαίσιο της ανερχόμενης οικονομίας των υπηρεσιών.

Η Χριστίνα Κανάκη είναι βιβλιοθηκονόμος στο Πάντειο Πανεπιστήμιο και καθηγήτρια εφαρμογών στο Τμήμα Βιβλιοθηκονομίας και Συστημάτων Πληροφόρησης του Τ.Ε.Ι. Αθήνας

Στο σχετικό κείμενο χρησιμοποιήθηκε ο όρος "information literates" για να περιγράψει το νέο τύπο εργαζόμενου, ικανού να ανταποκριθεί στις σύγχρονες απαιτήσεις.³ Γι' αυτό και οι πρώτοι ορισμοί της έννοιας επικεντρώνονταν στην αξιοποίηση της πληροφορίας για την επίλυση προβλημάτων. Γρήγορα όμως η χρήση του όρου συνδέθηκε με την ανάπτυξη δεξιοτήτων κριτικής σκέψης ως συμπλήρωμα της ανάπτυξης των γενικότερων δεξιοτήτων που απαιτήσε ο ολοένα αυξανόμενος όγκος των διαθέσιμων πληροφοριών.

Η εξέλιξη της πληροφοριακής παιδείας επηρεάστηκε από τη δημοσίευση της αναφοράς για την αμερικάνικη εκπαίδευση (A nation at risk / U.S. Department of education, 1983). Σύμφωνα με την άποψη του βιβλιοθηκονομικού περιβάλλοντος, στην αναφορά αγνοήθηκε η σημασία του ρόλου των βιβλιοθηκών στην εκπαιδευτική μεταρρύθμιση. Σε αυτή τη συγκυρία η έννοια της πληροφοριακής παιδείας αποτέλεσε την κατάλληλη απάντηση της επιστήμης της Βιβλιοθηκονομίας στις ανάγκες της κοινωνίας της πληροφορίας.

Ο ορισμός της έννοιας, όπως δίδεται στην αρχή του παρόντος άρθρου, προήλθε αρχικά από το χώρο της ανώτατης εκπαίδευσης και στο πλαίσιο του προγράμματος πληροφοριακής παιδείας που αναπτύχθηκε στο University of Colorado το 1985 και συμπληρώθηκε το 1989 στην αναφορά για την πληροφοριακή παιδεία της American Library Association's Presidential Committee on Information Literacy. Το περιεχόμενο της αναφοράς αυτής συζητήθηκε σε ευρεία κλίμακα και συνέβαλε στην αποδοχή της αναγκαιότητας της πληροφοριακής παιδείας στο περιβάλλον της εκπαίδευσης και εκτός των Η.Π.Α.. Σύμφωνα με την αναφορά αυτή:

*"Για να δημιουργηθούν πληροφοριακά εκπαιδευμένα άτομα απαιτείται τα σχολεία και τα πανεπιστήμια να ενσωματώσουν την έννοια της πληροφοριακής παιδείας στα εκπαιδευτικά τους προγράμματα, και να παίξουν ηγετικό ρόλο έτσι ώστε οι ενυπάρχουσες στην κοινωνία της πληροφορίας ευκαιρίες να καταστούν προσιτές σε άτομα και θεσμούς. Σε τελική ανάλυση τα άτομα με πληροφοριακή παιδεία είναι εκείνα που έχουν μάθει πώς να μαθαίνουν. Γνωρίζουν πώς να μαθαίνουν γιατί ξέρουν πώς είναι οργανωμένη η γνώση, πώς να βρίσκουν πληροφορίες και πώς να τις χρησιμοποιούν με τρόπο ώστε και άλλοι να μπορούν να μάθουν από αυτούς. Είναι άτομα προετοιμασμένα για την δια βίου μάθηση, γιατί μπορούν να εντοπίζουν την κατάλληλη για κάθε εργασία ή απόφαση πληροφορία."*⁴

Έκτοτε η χρήση του όρου είναι σταθερή στο χώρο της εκπαίδευσης και ιδιαίτερα της ανώτατης, για το λόγο ότι η παροχή της πληροφοριακής παιδείας στην ανώτατη εκπαιδευτική βαθμίδα είναι σαφώς περισσότερο συνδεδεμένη με τη βιβλιοθήκη και τις υπηρεσίες που αυτή παρέχει, από ό,τι στις χαμηλότερες βαθμίδες της εκπαίδευσης.

Η προσέγγιση που επιχειρείται στο παρόν κείμενο, εστιάζει το ενδιαφέρον της στην κατανόηση της αναγκαιότητας στήριξης της πληροφοριακής παιδείας, ειδικά στην ανώτατη εκπαίδευση, στην παρουσίαση της εξέλιξης της, όπως αυτή μορφοποιήθηκε ως υπηρεσία παρεχόμενη από την ακαδημαϊκή βιβλιοθήκη σύμφωνα με τη διεθνή εμπειρία και τέλος στην εμπειρική αποτίμηση της στο χώρο της ελληνικής τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Πληροφοριακή παιδεία και εκπαίδευση

Η προσφορά της πληροφοριακής παιδείας εν γένει καθίσταται αναγκαία λόγω των συντελούμενων τεχνολογικών αλλαγών και

του καταγισμού νέων πληροφοριακών πόρων. Τα άτομα καλούνται σήμερα να αντιμετωπίσουν, σε ένα σύνθετο κοινωνικο-οικονομικό περιβάλλον, πολλές και διαφορετικές επιλογές πληροφόρησης, είτε αυτές αφορούν στις σπουδές τους, είτε στην εργασία τους, είτε στην προσωπική τους ζωή.

Η διαθέσιμη πληροφόρηση από τα μέσα μαζικής ενημέρωσης, από τις βιβλιοθήκες ή άλλους συναφείς οργανισμούς γενικού ή ειδικού ενδιαφέροντος και από το διαδίκτυο φθάνει στους τελικούς αποδέκτες της μη ελεγχόμενη, εγείροντας πολλά ερωτήματα ως προς την αυθεντικότητα, την εγκυρότητα, την αξιοπιστία της, αλλά και ως προς την αντιστοιχία της προς το επίπεδο των αναγκών που ζητείται να καλύψει. Ταυτόχρονα η πληροφόρηση είναι διαθέσιμη, εκτός των έντυπων, και μέσω ποικίλων άλλων μέσων (π.χ. οπτικο-ακουστικό υλικό, γραφικά, ψηφιακό υλικό προσβάσιμο μόνο με τη χρήση υπολογιστών) των οποίων η χρήση, η κατανόηση και η αποτίμηση αποτελούν νέα πρόκληση για τα άτομα. Ο ολοένα αυξανόμενος όγκος των πληροφοριών σε συνδυασμό με την αβέβαιη ποιότητα τους, αποτελεί μεγάλη πρόκληση για την κοινωνία.

Η αφθονία των προσφερόμενων πληροφοριών από μόνη της δεν αναμένεται να δημιουργήσει καλύτερα πληροφορημένους πολίτες. Αντιθέτως, λόγω της αφθονίας, προκύπτει η αναγκαιότητα υποστήριξης των ατόμων από ένα πλέγμα πληροφοριακών δεξιοτήτων απαραίτητων για την αποτελεσματική διαχείριση της πληροφόρησης.

Για τους λόγους αυτούς η πληροφοριακή παιδεία αποτελεί σήμερα μια κοινωνική ανάγκη που απαιτεί τη θεσμική κάλυψή της. Ποιος κοινωνικός τομέας καλείται να καλύψει αυτή την ανάγκη; Την ανάγκη καλλιέργειας των πληροφοριακών δεξιοτήτων των ατόμων;

Αναμφίβολα και πρωτίστως η εκπαίδευση, η οποία και οφείλει να θέσει την προάσπιση των δημόσιων αγαθών πληροφορία-γνώση στον πυρήνα της αποστολής της. Ανεξαρτήτως επιπέδου ή μαθησιακού περιβάλλοντος, το πνεύμα της πληροφοριακής παιδείας διαπερνά όλη τη ραχοκοκαλιά της εκπαίδευσης. Από την ορθή χρήση του ορθογραφικού και ετυμολογικού λεξικού στα πρώτα βήματα της γραφής και ανάγνωσης του μαθητή, μέχρι την πλήρη αξιοποίηση ενός σύγχρονου πληροφοριακού συστήματος από το φοιτητή. Η ανάπτυξη ενός μηχανισμού υποστήριξης και κάλυψης των αναγκών πληροφόρησης, όπως αυτές διαμορφώνονται σε όλα τα στάδια της εκπαίδευσης, καθίσταται αναγκαία για την ενίσχυση της ίδιας της μαθησιακής διαδικασίας.

Αν δεχθούμε τη δράση της εκπαίδευσης ως μια συστηματική μετάδοση γνώσεων κατάλληλη για τα πρώτα βήματα του ατόμου, που οδηγεί βαθμιαία στην κατάκτηση του αποτελέσματος παιδείας, αντιλαμβανόμαστε γιατί η τριτοβάθμια εκπαίδευση, πολύ περισσότερο από ό,τι οι χαμηλότερες βαθμίδες, δεν μπορεί να στηρίζεται απλά στη μετάδοση γνώσεων. Εφόσον θέτει ως στόχο τη δόμηση ενός πλαισίου μάθησης καλλιεργώντας σε βάθος την ικανότητα του συλλογισμού και της κριτικής σκέψης των φοιτητών, οφείλει να καλλιεργήσει την ανάλυση, την αμφισβήτηση, την ερμηνεία, την έρευνα. Για να το επιτύχει, προϋποθέτει τη δυνατότητα προσφυγής σε κάθε διαθέσιμη πληροφοριακή πηγή χωρίς περιορισμούς.

Σε αυτό το στάδιο και επειδή η απρόσκοπτη πρόσβαση στις πληροφοριακές πηγές δεν είναι δυνατόν να καλυφθεί ατομικά, εισέρχεται αναγκαστικά ο παράγοντας βιβλιοθήκη, η λειτουργική

αξία της οποίας έγκειται στην ίδια την αποστολή της που δεν είναι άλλη από τη συγκέντρωση, επεξεργασία και διάθεση κάθε φύσεως υλικού ικανού να καλύψει τις πληροφοριακές ανάγκες του κοινού της. Γι' αυτό και αποτελεί μέρος της υποδομής του πανεπιστημίου, κρίκο άρρηκτα συνδεδεμένο στην αλυσίδα της εκπαιδευτικής διαδικασίας.

Η βιβλιοθήκη, νοούμενη ως σύνολο υλικού και υπηρεσιών, λειτουργεί αφενός ως μέσον επίτευξης των επιδιώξεων της εκπαίδευσης και αφετέρου ως φορέας παροχής πληροφοριακής παιδείας. Αποτελεί ένα από τα εργαλεία που αξιοποιεί η εκπαίδευση για την εφαρμογή της δράσης της και ταυτόχρονα ως αυτόνομος οργανισμός, στηρίζει υπηρεσίες εκπαίδευσης στη χρήση και την αξιοποίηση των πηγών της.

Στο ακαδημαϊκό περιβάλλον οι βιβλιοθήκες κέρδισαν τον ηγετικό ρόλο στη διασφάλιση της πληροφοριακής παιδείας. Κι αυτό γιατί *“οι βιβλιοθήκες ήταν εκείνο το κομμάτι του ακαδημαϊκού χώρου που είχε την προηγούμενη ενασχόληση με το πρόβλημα και επίσης γιατί ήταν εκείνο το τμήμα του πανεπιστημίου που από επαγγελματική προδιάθεση και επιστημονική θέση αναπτύχθηκε και λειτούργησε σε ένα περιβάλλον που ευνόησε την ανάληψη πρωτοβουλιών για την επίτευξη της πληροφοριακής παιδείας.”*⁵

Σύμφωνα με τη διεθνή βιβλιογραφία, η επιτυχής ενσωμάτωση της πληροφοριακής παιδείας στο πανεπιστήμιο πρέπει να διαπερνά τα προγράμματα σπουδών, τις υπηρεσίες και τη διοικητική του δομή. Γι' αυτό και κρίνεται σκόπιμη η συντονισμένη προσπάθεια διδασκόντων, βιβλιοθηκάρων και διοίκησης. Ένα λειτουργικό μοντέλο συνοπτικής περιγραφής της διαχείρισης της πληροφοριακής παιδείας στο πανεπιστήμιο, όπως περιγράφεται στο: «Πρότυπα δεξιοτήτων πληροφοριακής παιδείας στην ανώτατη εκπαίδευση» (ALA, 2000), αναφέρει:

*“Οι διδάσκοντες εδραιώνουν τα γενικά πλαίσια για μάθηση και εμπνέουν τους φοιτητές να εξερευνήσουν το άγνωστο, τους καθοδηγούν με στόχο την καλύτερη δυνατή κάλυψη των πληροφοριακών τους αναγκών και ελέγχουν την πρόοδο τους. Οι βιβλιοθηκάριοι των ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών συντονίζουν την επιλογή και αξιολόγηση των απαιτούμενων πληροφοριακών πόρων. Οργανώνουν και διατηρούν τις συλλογές εξασφαλίζοντας τα καλύτερα δυνατά σημεία πρόσβασης στην πληροφόρηση. Παρέχουν εκπαίδευση για τη χρήση των διαθέσιμων εργαλείων σε φοιτητές και διδάσκοντες. Οι διοικήσεις δημιουργούν ευκαιρίες για συνεργασία μεταξύ διδασκόντων και βιβλιοθηκάρων στον τομέα αυτό. Ηγούνται του σχεδιασμού και της κάλυψης του προϋπολογισμού των προγραμμάτων πληροφοριακής παιδείας και παρέχουν συνεχείς πόρους για τη συντήρησή τους.”*⁶

Πληροφοριακή παιδεία και Ακαδημαϊκή Βιβλιοθήκη

Η ανάπτυξη πληροφοριακών δεξιοτήτων συνδέθηκε παγκοσμίως με την παροχή από τις βιβλιοθήκες προγραμμάτων εκπαίδευσης στη χρήση της βιβλιοθήκης, γνωστή και ως βιβλιογραφική εκπαίδευση ή εκπαίδευση χρηστών. Με τον όρο **βιβλιογραφική εκπαίδευση** (bibliographic instruction or library instruction) νοούνται τα εκπαιδευτικά προγράμματα που σχεδιάζονται για να διδάξουν τους χρήστες των βιβλιοθηκών πώς να εντοπίζουν τις πληροφορίες που χρειάζονται γρήγορα και αποδοτικά. Συνήθως καλύπτει το σύστημα οργάνωσης του υλικού της βιβλιοθήκης, τη δομή της βιβλιογραφίας του γνωστικού αντικείμενου, τη μεθοδολογία έρευνας του επιστημονικού κλάδου και τις ειδικές πηγές και τα

εργαλεία αναζήτησης (κατάλογοι, ευρετήρια, υπηρεσίες επιτομών, βάσεις βιβλιογραφικών δεδομένων κλπ.). Με τον όρο **εκπαίδευση χρηστών** (user education) νοούνται όλες οι δραστηριότητες που στοχεύουν στην καλύτερη δυνατή χρήση των πηγών και των υπηρεσιών μιας βιβλιοθήκης, συμπεριλαμβανομένης της τυπικής ή άτυπης εκπαίδευσης που παρέχεται από το προσωπικό της βιβλιοθήκης. Επίσης, περιλαμβάνει εκπαιδευτικούς οδηγούς διαθέσιμους μέσω διαδικτύου, οπτικο-ακουστικό υλικό και έντυπους οδηγούς. Αποτελεί όρο ευρύτερο της βιβλιογραφικής εκπαίδευσης

Η υιοθέτηση του όρου **πληροφοριακή παιδεία** απηχεί την ανάγκη «συστεγασμού» του εύρους των δύο παραπάνω εννοιών, δίδοντας ταυτόχρονα έμφαση στον παιδαγωγικό ρόλο της βιβλιοθήκης και στη σχέση της με την ίδια τη μαθησιακή διαδικασία. Κατά τα τελευταία 25 έτη η πορεία της συνδέθηκε με την ανάπτυξη του κινήματος αντιμετώπισης του «αναλφαριθμητισμού» στην πληροφόρηση.

Η εξέλιξη των βιβλιοθηκών και της σύνδεσής τους με την απόκτηση της γνώσης σηματοδότησε και την εξέλιξη της βιβλιογραφικής εκπαίδευσης. Με την υιοθέτηση του μοντέλου ανοικτής (ελεύθερης) πρόσβασης στο υλικό των βιβλιοθηκών, τέθηκε επιτακτικά η ανάγκη εκπαίδευσης των χρηστών τους. Δεν υπήρχε ανάγκη για εκπαίδευση στη χρήση συλλογών, όσο αυτές ήταν μικρές. Όσο οι συλλογές αυξάνονταν, τόσο αυξάνονταν και η ανάγκη εκπαίδευσης στον τρόπο χρήσης τους. Για παράδειγμα, η συλλογή του Harvard College είχε λιγότερους από 13.000 τόμους πριν το 1800, 1876 αριθμούσε 227.650 τόμους⁷ και σήμερα 9.000.000 τόμους.⁸ Στη Μεγάλη Βρετανία, η βιβλιοθήκη του London School of Economics (γνωστή ως British Library of Political Science μέχρι και το 1925), το 1896 αριθμούσε 1500 τόμους, το 1925 αριθμούσε 500.000 τόμους και το 2002, 4.000.000 τόμους.⁹ Στη χώρα μας, σύμφωνα με τις εκθέσεις στατιστικών στοιχείων της Μονάδας Ολικής Ποιότητας των Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών, το σύνολο των τόμων στις συλλογές των βιβλιοθηκών των ΑΕΙ ήταν περίπου 3.200.000 το 1998 και 4.600.000 το 2003.¹⁰

Όταν η ανάγκη καθοδήγησης στη χρήση της βιβλιοθήκης προσδιορίστηκε επαρκώς, επήλθε ο επαναπροσδιορισμός στο επάγγελμα του βιβλιοθηκάρου, αλλά και μια σαφής ειδίκευση στην επιστήμη της Βιβλιοθηκονομίας με αντικείμενο την εκπαίδευση των χρηστών.

Παρότι η πληροφοριακή παιδεία, ως υπηρεσία παρεχόμενη από τη βιβλιοθήκη δεν περιορίζεται από το είδος της βιβλιοθήκης, παρατηρούμε ότι το ακαδημαϊκό περιβάλλον αποτέλεσε το προσφορότερο έδαφος για την ανάπτυξή της για το λόγο ότι αποτελεί συστατικό στοιχείο της δικής του φυσιογνωμίας.

Ιστορικά, η εκπαίδευση των χρηστών επικεντρώθηκε στον προπτυχιακό φοιτητή, δίδοντας έμφαση στην ανάπτυξη των βιβλιογραφικών δεξιοτήτων που ήταν απαραίτητες για την χρήση των πηγών πληροφόρησης κατά την ανάπτυξη των ανατιθέμενων εργασιών. Αποτελούνταν από διαλέξεις ή διδασκαλίες με αντικείμενο την εξοικείωση στα αναγκαία για την έρευνα βιβλιογραφικά εργαλεία.

Από τις αρχές του 20ού αιώνα μέχρι σήμερα, η παροχή της πληροφοριακής παιδείας παρουσίασε μια συνεχή ανοδική πορεία, δοκίμασε περιόδους αμφισβήτησης αλλά και μεγάλης άνθησης, όπως αυτή της δεκαετίας του 1960. Παρατηρήθηκε μεγά-

λη ποικιλία στα προγράμματα εκπαίδευσης των βιβλιοθηκών με την υιοθέτηση όλων των διαθέσιμων για την εποχή εργαλείων και μεθόδων. Αξιοποιήθηκε οπτικοακουστικό υλικό και προς τα τέλη της ίδιας δεκαετίας προσφέρθηκαν τα πρώτα προγράμματα με τη χρήση μικροϋπολογιστών. Ιδρύθηκαν φορείς σε εθνικό και διεθνές επίπεδο με αντικείμενο την ανάπτυξη προγραμμάτων πληροφοριακής παιδείας και την ανταλλαγή απόψεων μεταξύ των άμεσα ενδιαφερόμενων μερών.¹¹

Στη δεκαετία του 1990 η εκπαίδευση στη βιβλιοθήκη χαρακτηρίστηκε από την αυξανόμενη επίδραση της νέας τεχνολογίας, γεγονός που αποτέλεσε ταυτόχρονα μέρος του προβλήματος και μέρος της επίλυσής του. Οποσδήποτε η ανάπτυξη πληροφοριακών δεξιοτήτων στο πλαίσιο της βιβλιογραφικής εκπαίδευσης αυξήθηκε ως απάντηση στις επιταγές της τεχνολογίας. Επέφερε μάλιστα μια δυσκολία στην αποσαφήνιση της σχέσης των πληροφοριακών δεξιοτήτων με τις δεξιότητες χειρισμού των ηλεκτρονικών υπολογιστών. Η ανάπτυξη δεξιοτήτων χειρισμού των ηλεκτρονικών υπολογιστών φάνηκε να υποκαθιστά την ανάγκη ανάπτυξης πληροφοριακών δεξιοτήτων. Παρατηρήθηκε στην ουσία μια σύγχυση του σκοπού με το μέσο. Μια σύγχυση της ίδιας της πληροφόρησης με τα εργαλεία της, με την τεχνολογία της. Η πληροφοριακή παιδεία προφανώς σχετίζεται με τις επιδεξιότητες της τεχνολογίας της πληροφόρησης, αλλά έχει σαφώς ευρύτερες εφαρμογές για το άτομο, το εκπαιδευτικό σύστημα και την κοινωνία. Τα άτομα με πληροφοριακή παιδεία κινούμενα σε ένα περιβάλλον πληροφόρησης πολλαπλών μέσων αναπόφευκτα αναπτύσσουν τεχνολογικές δεξιότητες. Ωστόσο δεν είναι θεμιτό να θέσει κανείς μια τόσο περιορισμένη οπτική στην περιγραφή των χαρακτηριστικών της πληροφοριακής παιδείας. Θα αγνοούσαμε έτσι το γεγονός ότι *“δεν έχουν όλοι οι τελικοί χρήστες πληροφόρησης την ανάγκη χειρισμού υπολογιστών, διότι θα αναφερόμαστε επιλεκτικά σε μια περιορισμένη ομάδα ατόμων. Άλλωστε, χωρίς την απαιτούμενη ιστορική προοπτική, αποτυγχάνει κανείς να αναγνωρίσει ότι οι πληροφορίες υπήρχαν και μπορούν να υπάρχουν χωρίς υπολογιστές.”*¹²

Επίσης, η ανάπτυξη και η ταχεία εξάπλωση του διαδικτύου είχε σημαντική επίδραση στη χρήση των βιβλιοθηκών. Σε διεθνές επίπεδο υιοθετήθηκαν νέες μέθοδοι και τρόποι πρόσβασης στο υλικό των βιβλιοθηκών, ιδιαίτερος δε των ακαδημαϊκών. Μέσω των ιστοσελίδων των βιβλιοθηκών δίδονται πληροφορίες για τις συλλογές (έντυπες και ηλεκτρονικές), για τις παρεχόμενες υπηρεσίες, αλλά και διδασκαλία για τον τρόπο χρήσης τους.

Συμπερασματικά, τα κείμενα που αφορούν στην πληροφοριακή παιδεία, ανεξαρτήτως του χρονικού πλαισίου αναφοράς και της χρησιμοποιούμενης ορολογίας *“τονίζουν τη σημασία του να γνωρίζει κανείς να χρησιμοποιεί τη βιβλιοθήκη, περιγράφουν σχετικά προγράμματα όπως εφαρμόζονται στους οργανισμούς τους, ενθαρρύνουν τους βιβλιοθηκάρους να υιοθετήσουν την εκπαίδευση για τη βιβλιοθήκη στους φορείς τους ή/και προτείνουν προγράμματα που μπορεί να εξυπηρετήσουν ως υποδείγματα.”*¹³ Επισημαίνεται τέλος, ότι η αναφορά στον όρο βιβλιοθήκη θα πρέπει να συμπεριλάβει και τη σύγχρονη έννοια της *“βιβλιοθήκης χωρίς τοίχους”*. Της βιβλιοθήκης που αποτελείται από συλλογές που δεν έχουν φυσική υπόσταση, ούτε σε έντυπο ούτε σε άλλο μέσο (π.χ. microforms), αλλά είναι προσβάσιμες ηλεκτρονικά σε ψηφιακή μορφή μέσω δικτύων υπολογιστών.

Ελληνικό πανεπιστήμιο και ανάπτυξη πληροφοριακών δεξιοτήτων
Στο περιβάλλον της ελληνικής τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, οι προπτυχιακοί φοιτητές κομίζοντας την προηγούμενη εμπειρία τους από το περιβάλλον της πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης δεν έχουν αναπτύξει καταρχήν τις αναγκαίες ικανότητες κριτικής ανάγνωσης των κειμένων. Ο μηχανισμός αποστήθισης του ενός «κειμένου-ευαγγελίου» που επιβάλλει το εκπαιδευτικό σύστημα λειτουργεί ανασταλτικά και ως προς την ίδια τη συνειδητοποίηση του προβλήματος. Πόσο μάλλον ως προς την ανάπτυξη πληροφοριακών δεξιοτήτων.

Τα ακαδημαϊκά ιδρύματα διαγιγνώσκουν το πρόβλημα, ανεξαρτήτως του τρόπου ή/και της χρησιμοποιούμενης ορολογίας περιγραφής του. Τα συμπτώματα είναι άλλωστε εμφανή. Οι φοιτητές κατά την εισαγωγή τους στο πανεπιστήμιο δεν αντιλαμβάνονται την ανάγκη πληροφόρησης, ούτε καν ως έννοια συμφυή με την ιδιότητα του φοιτητή. Η προσδοκία για απόκτηση γνώσης επικεντρώνεται στη διδασκαλία και την εκμάθηση της ορισθείσας ύλης από το υποδεικνυόμενο εγχειρίδιο. Κατά τη διάρκεια των σπουδών τους αρκούνται στην ανάπτυξη των βασικών δεξιοτήτων αναζήτησης και ανάκτησης πληροφοριών, ανάλογα με τις απαιτήσεις της εκπαιδευτικής διαδικασίας, αλλά και της παρεχόμενης ανά ίδρυμα υποδομής για την πληροφόρηση. Ως απόφοιτοι δε, ενώ μπορεί να είναι καλοί γνώστες του γνωστικού αντικείμενου των σπουδών τους, εξακολουθούν να υστερούν ως προς την ανάπτυξη του συνόλου των απαιτούμενων δεξιοτήτων για τον εντοπισμό της αναγκαίας πληροφόρησης, αλλά κυρίως για την αξιολόγηση και την αποτελεσματική χρήση της.

Στα προγράμματα σπουδών αρκετών πανεπιστημίων της χώρας μας, περιλαμβάνονται μαθήματα «βιβλιογραφικού περιεχομένου» (πληροφοριακές πηγές και είδη τους, χρήση της βιβλιογραφίας, μέθοδοι βιβλιογραφικής έρευνας κτλ.) και παρέχονται συνήθως στο πλαίσιο άλλων συναφών μαθημάτων.¹⁴

Οι βιβλιοθήκες των ιδρυμάτων από την πλευρά τους, εφόσον παρέχουν προγράμματα εκπαίδευσης στη χρήση της βιβλιοθήκης, κατά κανόνα επικεντρώνονται στον τρόπο χρήσης των διαθέσιμων ευρετηρίων πρόσβασης στο υλικό της συλλογής (κατάλογος, κύριος και συμπληρωματικοί,) στην ενημέρωση ως προς τις παρεχόμενες υπηρεσίες (δανεισμός, διαδανεισμός, χρήση διαδικτύου κ.), στην εξοικείωση με το χώρο της βιβλιοθήκης και τον εν γένει τρόπο οργάνωσης και λειτουργίας της βιβλιοθήκης.

Και οι δύο προσεγγίσεις κινούνται προς την ίδια κατεύθυνση, ως παράλληλοι οδοί. Η αναγκαιότητα σύνδεσής τους δεν έχει αποτελέσει για το ελληνικό πανεπιστήμιο κοινό τόπο. Διαφορετικοί κινητήριοι μοχλοί δίνουν ώθηση στις δυο προσεγγίσεις και, αν δεν δοθεί μια νέα κεντρική επιλογή στον ίδιο τον μηχανισμό λειτουργίας του πανεπιστημίου, η διαδικασία σύνδεσης θα εξελιχθεί με αργό ρυθμό.

Ελληνικές ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες και εκπαίδευση χρηστών

Στις ελληνικές ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες η ανάγκη παροχής βιβλιογραφικής εκπαίδευσης εμφανίστηκε έντονα τη δεκαετία του 1990, όταν συλλογές και χρήστες άρχισαν να πληθαίνουν με σαφώς ταχύτερο ρυθμό απ' ό,τι στο παρελθόν.

Οι βιβλιοθήκες, σε μια προσπάθεια κάλυψης της εμφανούς ανάγκης των φοιτητών για εκπαίδευση στη χρήση της βιβλιοθήκης, άρχισαν να αναπτύσσουν σχετικές υπηρεσίες. Υιοθετήθηκαν διάφορα μοντέλα βιβλιογραφικής εκπαίδευσης. Από το πλέον σύ-

νηθες, αυτό της διάλεξης, μέχρι και την παροχή εκπαιδευτικών προγραμμάτων μέσω διαδικτύου. Όπως ήταν αναμενόμενο αντλήθηκαν στοιχεία από τη διεθνή εμπειρία. Ωστόσο, είναι προφανές ότι *“δεν είναι δυνατόν να αντιγραφεί ακριβώς ως έχει κανένα από τα προγράμματα άλλων βιβλιοθηκών, και μάλιστα χωρών, όπου το εκπαιδευτικό σύστημα διαφέρει σε μεγάλο βαθμό από το ελληνικό, η δε δομή, το περιεχόμενο και οι υπηρεσίες των βιβλιοθηκών δεν έχουν καμία σχέση με τις ελληνικές βιβλιοθήκες.”*¹⁵

Είναι αναγκαίο λοιπόν οι ελληνικές ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες να εκτιμήσουν σωστά το ρόλο και το βαθμό συμμετοχής τους στην παρεχόμενη κατά περίπτωση εκπαιδευτική διαδικασία. Άλλωστε, η παροχή υπηρεσιών από τις βιβλιοθήκες έχει καταρχήν ως στόχο την ικανοποίηση των υφιστάμενων αναγκών. Για το λόγο αυτό η σωστή αποτίμηση των αναγκών βιβλιογραφικής εκπαίδευσης δεν μπορεί να απομένει μια απλή θεωρητική διαπίστωση. Οπωσδήποτε κάποια γενικά χαρακτηριστικά μπορούν να θεωρηθούν κοινά για κάθε πρωτοετή φοιτητή. Ωστόσο, η αναλυτική μελέτη των αναγκών πληροφόρησης, όπως αυτές εξειδικεύονται ανά επιστημονικό κλάδο ή/και γνωστικό αντικείμενο στο πλαίσιο του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος δεν έχει αποτελέσει αντικείμενο συστηματικής μελέτης στον ελληνικό χώρο.

Σύμφωνα με τις θεωρίες για τη μάθηση και τη διδασκαλία, αλλά και την εμπειρία από την εφαρμογή εκπαιδευτικών υποδειγμάτων, καταδεικνύεται ότι στο μαθητο-κεντρικό υπόδειγμα ή καλύτερα *“όσο απομακρυνόμαστε από το υπόδειγμα «διάλεξη – μοναδικό σύγγραμμα», τόσο ενισχύεται ο ρόλος και η εμπλοκή της βιβλιοθήκης στην εκπαιδευτική διαδικασία.”*¹⁶ Ωστόσο, σε καμία περίπτωση η υιοθέτηση μοντέλων ενεργητικής μάθησης από το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα δεν αποτελεί επιδίωξη των βιβλιοθηκών.

Σε πολλές περιπτώσεις μεταξύ των ελληνικών ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών δημιουργείται η εντύπωση πως μόνο οι βιβλιοθήκες από την πλευρά τους λειτουργούν ενεργά προς αυτή την κατεύθυνση. Εμφανίζονται έτοιμες ή σχεδόν έτοιμες να διαδραματίσουν το νέο εκπαιδευτικό ρόλο τους. Σε ορισμένες δε περιπτώσεις φαίνεται πως τα καταφέρνουν σε ικανοποιητικό βαθμό. Άλλωστε, με τις χρηματοδοτήσεις του 2ου Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης και τον συνεπακόλουθο εκσυγχρονισμό των ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών, αναπτύχθηκε ένα κλίμα ευφορίας που τόνωσε το ενδιαφέρον των βιβλιοθηκονόμων για παροχή νέων υπηρεσιών. Μεταξύ αυτών, η παροχή εκπαιδευτικών προγραμμάτων στη χρήση της βιβλιοθήκης προβλημάτισε και απασχόλησε σχεδόν όλες τις βιβλιοθήκες. Όμως ούτε η έκταση και το εύρος της υπηρεσίας στο σύνολό της δεν είναι γνωστά, και κυρίως δεν είναι γνωστή η συνεισφορά τους στην ίδια την εκπαιδευτική διαδικασία. Κατά μια πολύ γενική διατύπωση μπορούμε να συμπεράνουμε ότι η παροχή της υπηρεσίας βασίστηκε σε επιτόπιες λύσεις που εξαρτώνται άμεσα αφενός από την ερευνητική και εκπαιδευτική κατατομή του ακαδημαϊκού ιδρύματος που ανήκει η βιβλιοθήκη και αφετέρου από το ενδιαφέρον και την αφοσίωση του διευθυντή και του προσωπικού της βιβλιοθήκης.

Από την έρευνα στις ιστοσελίδες των βιβλιοθηκών ως προς την υπηρεσία αυτή προκύπτει μια σημαντική διακύμανση μεταξύ των βιβλιοθηκών. Η σχετική εκπαίδευση των βιβλιοθηκάρων εξακολουθεί να χωλαίνει. Τα Τμήματα Βιβλιοθηκονομίας (Τ.Ε.Ι. Αθήνας, Τ.Ε.Ι. Θεσσαλονίκης, Ιόνιο Πανεπιστήμιο) δεν έχουν συμπεριλάβει σχετικά μαθήματα στα προγράμματα σπουδών τους. Η

συνεργασία μεταξύ των βιβλιοθηκών στον τομέα αυτό παραμένει ανύπαρκτη. Στην εισήγηση της Μ. Κακούρη-Μορελέλη στο 6ο Πανελλήνιο Συνέδριο των Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών (1997),¹⁷ καμιά από όλες τις προτάσεις για δράση στο ελληνικό περιβάλλον δεν εφαρμόστηκε. Αποδείχτηκε για άλλη μια φορά πως η έλλειψη συνεργασίας αποτελεί τροχοπέδη στην προώθηση των βιβλιοθηκονομικών ζητημάτων. Σίγουρα για να επενδύσει κανείς στα οφέλη από μια συνεργασία πρέπει να έχει προηγουμένως κατακτήσει ένα σημαντικό βαθμό διαθεσιμότητας και αξιοποίησης πόρων σε τοπικό επίπεδο. Φωτεινό παράδειγμα των αποτελεσμάτων της καλής συνεργασίας μεταξύ των ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών, και της “φυσικής” επέκτασης της συνεργασίας τους με τις ερευνητικές βιβλιοθήκες, αποτελεί η εξασφάλιση από κοινού πρόσβασης σε ηλεκτρονικές πηγές πληροφόρησης, όπως υλοποιήθηκε στο πλαίσιο της Κοινοπραξίας των Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών (HEAL-link).¹⁸

Πέραν των θετικών εξαιρέσεων, που αφορούν στον τομέα της συνεργασίας, στην αποτίμηση των ελληνικών ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών, ως λειτουργικές μονάδες της ακαδημαϊκής κοινότητας, αβίαστα συμπεραίνει κανείς ότι δεν έχει επιτευχθεί η ουσιαστική εμπλοκή των άμεσα ενδιαφερόμενων μερών. Χωρίς καμία διάθεση απαξίωσης του ζωτικού ενδιαφέροντος διδασκόντων και φοιτητών, παρατηρεί κανείς σε αυτό το ενδιαφέρον τα χαρακτηριστικά αφενός της συμπαράστασης σε μια προσπάθεια που αφορά στις βιβλιοθήκες και όχι στους ίδιους ως άμεσα επωφελούμενους από αυτές και αφετέρου της επίτευξης άμεσα υλοποιήσιμων στόχων αποσπασματικού χαρακτήρα.

Υπό αυτή την οπτική, η υιοθέτηση ενός υγιούς και βιώσιμου προγράμματος εκπαίδευσης στη χρήση της βιβλιοθήκης προϋποθέτει μεταξύ άλλων την ανάπτυξη εποικοδομητικών σχέσεων μεταξύ διδασκόντων και βιβλιοθηκάρων. Πολλά έχουν ειπωθεί για αυτή τη σχέση στις μεταξύ των βιβλιοθηκάρων συζητήσεις. Ποια είναι άραγε η θέση των διδασκόντων για αυτή τη σχέση; Τίθεται τέτοιο θέμα από την πλευρά τους;

Ενδιαφέρον παρουσιάζουν τα συμπεράσματα μιας έρευνας για τη σχέση αυτή σε αμερικάνικα πανεπιστήμια που εστιάζει την προσέγγισή της στην κοινωνιολογική ανάλυση του θέματος. Σύμφωνα με τα πορίσματα αυτής της έρευνας, η σχέση βιβλιοθηκάρων-διδασκόντων έχει απασχολήσει σε σημαντικό βαθμό τους βιβλιοθηκάρους (έχουν δημοσιευτεί πολλά άρθρα, έχει αφιερωθεί πολύς χρόνος στα επαγγελματικά τους συνέδρια), ενώ αντίθετα για το ακαδημαϊκό προσωπικό το θέμα παρουσιάζει ελάχιστο ή μηδαμινό ενδιαφέρον. Καταλήγει δε ότι τα ερωτήματα που έχουν τεθεί και αφορούν στη δυναμική της σχέσης αυτής, πρέπει να αποτελέσουν αντικείμενο συστηματικής μελέτης από κοινωνικούς επιστήμονες.¹⁹

Προφανώς, δεν τίθεται θέμα μεταφοράς των συμπερασμάτων αυτών στο ελληνικό ακαδημαϊκό περιβάλλον, όπου μπροστά στο δαιδαλώδες των προβλημάτων οργάνωσης και λειτουργίας των ίδιων των ιδρυμάτων, ο ρόλος και η σημασία των βιβλιοθηκών μοιραία υποβαθμίζονται, παρότι αποτελούν σημαντικούς και επιπλέον συγκρίσιμους δείκτες αποτίμησης του έργου τους. Πόσο μάλλον όταν η ανάπτυξη και λειτουργία των πανεπιστημιακών βιβλιοθηκών παραμένει θεσμικά μετέωρη. Η έκδοση των Προεδρικών Διαταγμάτων, όπου και θα ορίζονταν οι λεπτομέρειες της οργάνωσης τους, εκκρεμεί από το 1983.²⁰ Παράλληλα η έλλειψη εθνικής πολιτικής για τις βιβλιοθήκες και τις υπηρεσίες πληρο-

φόρησης, δυσχεραίνει ακόμη περισσότερο την αποδοτική λειτουργία των βιβλιοθηκών. "Η έρευνα της νομοθεσίας που αφορά στις βιβλιοθήκες παρουσιάζει ότι υπάρχουν αρκετοί νόμοι, προεδρικά διατάγματα και υπουργικές αποφάσεις που σχετίζονται με θέματα των βιβλιοθηκών, αλλά δεν υπάρχει νομοθεσία που να μορφοποιεί και να εκφράζει μια εθνική πολιτική. Δεν υπάρχει ούτε ένας φορέας στον οποίο να μπορεί να απευθύνει κανείς αρμοδίως ένα τέτοιο αίτημα, ή να δρα ως σύνδεσμος ανάμεσα στην Ελλάδα και τους διεθνείς οργανισμούς, όπως την Unesco ή την IFLA (International Federation of Library Associations). Το Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης, η Εθνική Βιβλιοθήκη και η Διεύθυνση Βιβλιοθηκών του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων θεωρείται ότι παίρνουν αποφάσεις σε εθνικό επίπεδο, αλλά κανένας από αυτούς τους φορείς δεν έχει αρμοδιότητες εθνικού σχεδιασμού."²¹ Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει σε σχετική εισήγησή του ο Π. Καζάκος, "δεν υπάρχει υπεύθυνα σχεδιασμένη πολιτική. Φαίνεται ότι η ανάπτυξη των βιβλιοθηκών δεν είναι αποδοτική κομματική επένδυση, αφού απαιτεί χρόνο και προοπτική."²²

Τέλος, η ειδικότητα των βιβλιοθηκονόμων, εφόσον δεν έχει κατακτήσει την απαιτούμενη αποδοχή και το ανάλογο κύρος στο ακαδημαϊκό περιβάλλον, υποβαθμίζει ακόμη περισσότερο την εκπροσώπηση των βιβλιοθηκών στα κέντρα λήψης των σχετικών αποφάσεων. Σύμφωνα με τον Μ. Τζεκάκη, "πολλά από τα προβλήματα που αντιμετωπίζει ο διευθυντής μιας ακαδημαϊκής βιβλιοθήκης πηγάζουν από το γεγονός ότι δεν αναγνωρίζεται ο εκπαιδευτικός και ακαδημαϊκός του ρόλος. Μας είναι δύσκολο να κατανοήσουμε μια τέτοια λογική όταν μιλάμε για τον υπεύθυνο μιας μονάδας που διαχειρίζεται τη συντριπτική πλειονότητα του εκπαιδευτικού υλικού που βρίσκεται στον πανεπιστημιακό χώροΩς έλληνες βιβλιοθηκάριοι έχουμε να κάνουμε ακόμα πολύ δρόμο μέχρι να καταφέρουμε να επιβληθούμε ως ισότιμα και βαρύνοντα μέλη της ακαδημαϊκής κοινότητας."²³

Ωστόσο, επειδή οι αντιξοότητες δεν φαίνεται να σταμάτησαν την εξέλιξη των πραγμάτων, οι ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες συνεχίζουν να επενδύουν στη συλλογή και οργάνωση υλικού, στηρίζουν υπηρεσίες εξυπηρέτησης των αναγκών του κοινού τους, μεταξύ αυτών και πληροφοριακής παιδείας, και δαπανούν πόρους, οι οποίοι αν και ανεπαρκείς, δεν είναι ευκαταφρόνητοι. Το κρίσιμο ζήτημα της αξιοποίησης, δια μέσου της μεγιστοποίησης της χρήσης των ποικίλων πληροφοριακών πόρων και των εργαλείων πρόσβασης σε αυτούς, παραμένει ανοικτό. Για το λόγο αυτό και μόνο αξίζει να απασχολήσει τα ελληνικά πανεπιστήμια το ερώτημα κατά πόσο αξιοποιούνται τα οφέλη από αυτές τις επενδύσεις.

Η πληροφοριακή παιδεία θέτοντας ως πρωταρχικό στόχο την καλύτερη δυνατή αξιοποίηση των διαθέσιμων πληροφοριακών πηγών, μπορεί να υιοθετηθεί ως άμεσα υλοποιήσιμος στόχος προς αυτή την κατεύθυνση, με την εφαρμογή του πρώτου και βασικού βήματος: **την ένταξη του προγράμματος εκπαίδευσης στη χρήση της βιβλιοθήκης, υπό την ευρεία έννοια, στο πρόγραμμα σπουδών των ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων.**

Οι λεπτομέρειες της εφαρμογής μπορούν να προσδιοριστούν κατόπιν σχετικής συζήτησης στο ανώτατο όργανο διοίκησης του Ιδρύματος με σχετική εισήγηση και συμμετοχή των υπεύθυνων βιβλιοθηκάρων. Η πρόταση αυτή προϋποθέτει τη συμμετοχή όλων των ενδιαφερόμενων μερών και την ανάληψη από κοινού ευθυνών για την πραγματοποίηση των αποφάσεων. Σε περίπτωση θετικής απόκρισης η εμπειρία που θα αποκτηθεί από την

εφαρμογή, μπορεί να αξιοποιηθεί για το σχηματισμό ενός υποδείγματος πληροφοριακής παιδείας ικανού να ανταποκριθεί στις ανάγκες της ανώτατης εκπαίδευσης, όπως αυτές εκφράζονται στο πλαίσιο του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Ζάχος Γεώργιος, *Greek university libraries in the european context : a comparative evaluation*, Ioannina, 1999
2. Καζάκος Πάνος, "Βιβλιοθήκες και ακαδημαϊκή κοινότητα : το παράδειγμα του Πανεπιστημίου Αθηνών : προβλήματα και προοπτικές", *Οι ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες και η πρόκληση του εκσυγχρονισμού : πρακτικά 6ου Πανελληνίου Συνεδρίου Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών* (Αθήνα : ΕΚΠΑ, 1998), σελ. 305-314
3. Κλαψόπουλος Ιωάννης, " Σχεδιασμός βελτίωσης της σχέσης μεταξύ διοίκησης ΑΕΙ και πανεπιστημιακής βιβλιοθήκης", *Οι ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες και η πρόκληση του εκσυγχρονισμού : πρακτικά 6ου Πανελληνίου Συνεδρίου Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών* (Αθήνα: ΕΚΠΑ, 1998), σελ. 27-32
4. Μαυρίδης Σάββας, "Βιβλιοθήκη, συγγράμματα και τριτοβάθμια εκπαίδευση στην Ελλάδα", *Το βήμα των κοινωνικών επιστημών*, Τόμος Ι τεύχ. 36 Σεπτ. 2003, σελ. 157-184
5. Μορελέλη-Κακούρη, Μερσίνη, "Νέο μοντέλο για την εκπαίδευση χρηστών στις ελληνικές ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες;", *Οι ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες και η πρόκληση του εκσυγχρονισμού : πρακτικά 6ου Πανελληνίου Συνεδρίου Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών* (Αθήνα: ΕΚΠΑ, 1998), σελ. 102-120
6. Τζεκάκης Μιχάλης, "Το προφίλ του διευθυντή μιας ακαδημαϊκής βιβλιοθήκης σήμερα", *Το μανάτζμεντ στις ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες: πρακτικά 10ου Πανελληνίου Συνεδρίου Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών* (Θεσσαλονίκη : Υ.ΒΙ.Π., 2002), σελ. 1-12
7. Τσιμπόγλου Φίλιππος & Παπαθεοδώρου Χρήστος, " Η ενσωμάτωση των υπηρεσιών βιβλιοθήκης στην εκπαιδευτική διαδικασία. Αντικειμενικοί παράγοντες, υποκειμενικές προϋποθέσεις και πεδία εφαρμογής", *Σύνδεση ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών με την εκπαιδευτική διαδικασία : πρακτικά 9ου Πανελληνίου Συνεδρίου Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών* (Αθήνα: Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, 2000), σελ.15- 23
8. Christiansen Lars, "Stompler Mindy, and Thaxton Lyn. A report on librarian-faculty relations from a sociological perspective.", *The journal of academic librarianship*, 30(2) 2004, σελ. 116 -121
9. Herson P., "Instruction in the use of academic libraries : a preliminary study of the early years as based on selective extant materials", *Journal of Library History*, 17(1) 1982, σελ. 16-38
10. *Information Literacy Competency Standards for Higher Education.*, American Library Association, 2004. <http://www.ala.org/acrl/ilcomstan.html>
11. Match Alistair, "Information literacy", *International journal of information management*, 17(5), 1997, σελ. 377-386
12. Owusu-Ansah Edward, "Information literacy and higher education", *The Journal of academic librarianship*, 30 (1), 2004, σελ. 3-16
13. *Presidential Committee on Information Literacy : Final report* (Washington : American Library Association, 1989) <http://www.ala.org/acrl/legalis.html>
14. Reitz Joan M., *ODLIS: Online dictionary for library and information science*, 2004 <http://lu.com/odlis>
15. Salony M.F., "The history of bibliographic instruction : changing trends from books to the electronic world", *The reference librarian*, 51-52 1995, σελ. 31-51
16. Tyner Kathleen, *Literacy in a digital world : teaching and learning in the age of information* (Mahwah, New Jersey : Lawrence Erlbaum Associates, 1998)
17. Zurkowski, P. G. *The information service environment relationships and priorities*. (Washington : National Commission on Libraries and Information Science, 1974)

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. "Presidential Committee on Information Literacy : final report" American Library Association. 1989. <http://www.ala.org/acrl/legalis.html> , σελ. 1

2. Ως ακαδημαϊκή βιβλιοθήκη ορίζεται η βιβλιοθήκη, η οποία αποτελεί αναπόσπαστο τμήμα πανεπιστημίου, κολλεγίου ή άλλου ιδρύματος της μεταδευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, που διοικείται έτσι ώστε να καλύπτει τις πληροφοριακές και ερευνητικές ανάγκες των φοιτητών, των διδασκόντων και του λοιπού προσωπικού (Reitz Joan M., *ODLIS: Online dictionary for library and information science*, 2004 <http://lu.com/odlis>)
3. "Τα άτομα που έχουν εκπαιδευτεί στην εφαρμογή των πληροφοριακών πηγών στην εργασία τους μπορούν να ονομάζονται "information literates". Έχουν μάθει τεχνικές και δεξιότητες για να χρησιμοποιούν τα διαφορετικά πληροφοριακά εργαλεία, αλλά και τις πρωτογενείς πηγές για να διαμορφώνουν 'πληροφοριακές λύσεις' στα προβλήματά τους" (Zurkowski, P. G. *The information service environment relationships and priorities*. Washington : National Commission on Libraries and Information Science, 1974)
4. Presidential Committee on Information Literacy, *ό.π.*, σελ. 1
5. Owusu-Ansah Edward, "Information literacy and higher education", *The Journal of academic librarianship*, 30 (1), 2004, σελ. 4
6. <http://www.ala.org/ala/acrl/acrlstandards/infolit.PDF>, σελ. 3
7. Salony M.F., "The history of bibliographic instruction : changing trends from books to the electronic world", *The reference librarian*, 51-52 1995, σελ. 38
8. <http://hcl.harvard.edu/about/index.html>
9. <http://www.lse.ac.uk/library/abthli/olabh.htm>
10. <http://mopab.lib.uoi.gr/>
11. Association of Colleges and Research Libraries, & American Library Association. Instruction Section, LOEX (Library Orientation Exchange), Standing Conference of National and University Libraries. Advisory Committee on Information Literacy, International Federation of Library Associations Round Table on User Education)
12. Match Alistair, "Information literacy", *International journal of information management*, 17(5), 1997, σελ. 379
13. Hernon P., "Instruction in the use of academic libraries : a preliminary study of the early years as based on selective extant materials", *Journal of Library History*, 17(1) 1982 σ. 33
14. Ενδεικτικά ως παράδειγμα αναφέρονται: Εθνικό Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών. Τμήμα Εκπαίδευσης και Αγωγής στην Προσχολική Ηλικία (Επιστημονικές εργασίες : ζητήματα ανάγνωσης και γραφής), Πάντειο Πανεπιστήμιο. Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης & Ιστορίας (Ανάγνωση & Γραφή Επιστημονικού Λόγου), Πανεπιστήμιο Αιγαίου. Τμήμα Κοινωνιολογίας (Οι ερευνητικές υποδομές των κοινωνικών ερευνών).
15. Μορελέλη-Κακούρη, Μερσίνη, "Νέο μοντέλο για την εκπαίδευση χρηστών στις ελληνικές ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες;", *Οι ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες και η πρόκληση του εκσυγχρονισμού : πρακτικά 6ου Πανελληνίου Συνεδρίου Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών* (Αθήνα: ΕΚΠΑ, 1998), σελ.118.
16. Τσιμπόγλου Φίλιππος & Παπαθεοδώρου Χρήστος, " Η ενσωμάτωση των υπηρεσιών βιβλιοθήκης στην εκπαιδευτική διαδικασία. Αντικειμενικοί παράγοντες, υποκειμενικές προϋποθέσεις και πεδία εφαρμογής", *Σύνδεση ακαδημαϊκών βιβλιοθηκών με την εκπαιδευτική διαδικασία : πρακτικά 9ου Πανελληνίου Συνεδρίου Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών* (Αθήνα : Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, 2000), σ. 23.
17. Μορελέλη-Κακούρη, Μερσίνη, "Νέο μοντέλο...", *ό.π.*, σελ. 118.
18. <http://www.heal-link.gr>
19. Christiansen Lars, Stombler Mindy, and Thaxton Lyn. "A report on librarian-faculty relations from a sociological perspective.", *The journal of academic librarianship*, 30(2) 2004, σελ. 120
20. Σύμφωνα με το Ν 1404/1983 άρθ. 49 § 5, σε κάθε Α.Ε.Ι. ιδρύεται ενιαία βιβλιοθήκη για την εξυπηρέτηση των σκοπών της έρευνας και της διδασκαλίας που λειτουργεί ως αυτοτελής και αποκεντρωμένη υπηρεσία και αποτελείται από: α) την κεντρική βιβλιοθήκη του Α.Ε.Ι. β) τις βιβλιοθήκες τμημάτων. Οι βιβλιοθήκες των πρώην σπουδαστηρίων καθώς και οι βιβλιοθήκες που έχουν τυχόν σχηματισθεί από πιστώσεις των πρώην εδρών ανήκουν από τη δημοσίευση του νόμου αυτού στις βιβλιοθήκες των τμημάτων όπου εντάχθηκαν. Με προεδρικό διάταγμα, που εκδίδεται με πρόταση των αρμοδίων Υπουργών μέσα σε έξι μήνες από τη δημοσίευση αυτού του νόμου ρυθμίζονται στις λεπτομέρειές τους τα σχετικά με τις αρμοδιότητες των κεντρικών βιβλιοθηκών και των βιβλιοθηκών τμημάτων των Α.Ε.Ι., τη διοίκησή τους, καθώς και το διοικητικό και τεχνικό προσωπικό που υπηρετεί σε αυτές και ιδίως την κατανομή του κατά κατηγορίες και ειδικότητες, τα προσόντα που απαιτούνται για την καθεμιά από τις κατηγορίες και τις ειδικότητες αυτές, τον τρόπο πλήρωσης των αντίστοιχων θέσεων και την εν γένει εξέλιξη του προσωπικού
21. Ζάχος, Γεώργιος, *Greek university libraries in the european context : a comparative evaluation*, Ioannina, 1999, σελ. 53
22. Καζάκος Πάνος, "Βιβλιοθήκες και ακαδημαϊκή κοινότητα : το παράδειγμα του Πανεπιστημίου Αθηνών : προβλήματα και προοπτικές", *Οι ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες και η πρόκληση του εκσυγχρονισμού : πρακτικά 6ου Πανελληνίου Συνεδρίου Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών* (Αθήνα : ΕΚΠΑ, 1998), σελ. 305
23. Τζεκάκης Μιχάλης, "Το προφίλ του διευθυντή μιας ακαδημαϊκής βιβλιοθήκης σήμερα", *Το μάνατζμεντ στις ακαδημαϊκές βιβλιοθήκες: πρακτικά 10ου Πανελληνίου Συνεδρίου Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών* (Θεσσαλονίκη : Υ.ΒΙ.Π., 2002), σελ. 3